

EMOTIONAL PREDISPOSITION OF PERSONS FIGHTING FOR CUSTODY OF CHILDREN

Alicja CZEREDERECKA
Institute of Forensic Research, Cracow

ABSTRACT: The aim of the research was an answer to the question as to whether the fight for custody of children after break-up of a marriage is the result of concern for the children (close emotional tie with them) or rather the extension of the negative emotions between the former partners. Forty divorced couples from break-up families (80 subjects) fighting against each other for a custody were investigated. The group was compared with 30 couples (60 subjects) satisfied in their marriages. The Rorschach Test was used and the determinants responsible for emotional sphere (in Exner System) investigated: intensity of emotions (Blends), their control (FC : CF + C, Afr), quality (MOR, S, right side of eb, Sum C) and the influence of emotions on thinking (EB). The results will be discussed.

KEY WORDS: Custody; Rorschach; Family; Parents fighting for custody; Personality; Emotional predisposition.

Z Zagadnień Nauk Sądowych, z. XL, 1999, 107–118
Received 8 October 1999; accepted 8 November 1999

INTRODUCTION

The results presented here form part of wider survey concerning former married couples who are fighting each other for custody of their children after the break-up of a marriage. The survey focuses on the personality factors which determine whether the battle for custody becomes the main aim – the parents stop taking into consideration the cost paid by their children due to this fight although they declare that the good of children is the most important motive of their own behaviour. Up to now the personality determinants of social maladjustment of spouses have been studied, as they are the factors have the decisive influence on their adaptation to marriage. The first part of the results was presented at the previous Congress in Boston and the second part – at the European Conference on Psychology and Law in Cracow [1, 2].

METHOD, EXAMINED GROUP AND HYPOTHESES

The Rorschach test (a Comprehensive System) was used to measure the determinants [3]. The elaborated study focused on the determinants responsible for the emotional sphere. The following were investigated:

- intensity of emotion, measured by: Blends, WSum C, EB Per;
- control and modulation, measured by: Afr, FC : CF+ C ;
- quality, measured by: MOR, S, right side of eb (C',T,Y,V), Sum C" – W Sum C, DEPI, Col-Shd Blends, Shd Blends, CP.

The investigated group consisted of 40 couples (80 people), whose marriages had broken up. The families were directed by the Court to the Institute of Forensic Research, where experts were asked to assess their custodian competence. They were compared to 23 couples who were satisfied with their marriages. The couples from the control group were analogous to 23 couples from the group under investigation in their ages, places of residence and education. All of them had been married for at least five years and had at least one child. Their satisfaction with marriage was measured by G. B. Spanier's Dyadic Adjustment Scale [4].

The aim of the current research was to answer the question as to whether the fight for custody of children after break-up of a marriage is the result of concern for the children (close emotional tie with them) or rather an extension of the negative emotions between the former partners. The analysis of determinants correlated with the emotional sphere can give an indirect answer to this question.

The following hypotheses were put forward:

- A. A particularly strong tie with a child could be expected in parents fighting for custody.
 1. If the fight is an expression of a particularly strong tie with the child, the results of ex-spouses unsatisfied in their marriages should be no less positive than the results of couples satisfied in their marriages in relation to the intensity of their emotions and ability to control them.
 2. If the results connected with intensity of emotions and ability to control them are reduced, it will suggest reduced capability to have a close tie with a child, and a greater tendency to (ab)use him/her for own aims. This could be particularly visible when connected to a heightened tendency to negativism.
- B. Markedly strong, negative emotions could be expected in the group dissatisfied with their marriages.
 1. If the intensity of negative emotions is situational and temporary it will appear first of all in relation to emotions prone to change when the situation changes: a heightened level of anxiety and discouragement

- (Y), pessimistic feelings, a sense of injustice and hurt (MOR) and a sense of loneliness (T).
2. If the dissatisfied couples show more stable negative emotions, they should differ from satisfied couples in terms of the quality of their emotions (Sum C' – W Sum C and S in particular should be heightened). A defensive distortion of reality should also be expected in the shape of denial of unpleasant and unwanted negative emotions (CP) and lack of flexibility in the way decisions are made (EB Per).
 3. If the unpleasant emotions are primarily directed back towards oneself and influence self-esteem, then the following negative emotions should be expected to be present: a sense of guilt, remorse or shame (V), anxiety and discouragement (Y), internal conflicts (Col-Shd and Shd Blends) and even depression (DEPI).
- C. It may be expected that if a fight for custody of a child is above all the expression of negative emotions towards a previous spouse, then conditions A2 and B2 should both be fulfilled.

ANALYSIS OF THE OBTAINED RESULTS

Descriptive statistics and percentages of results deviating from norms

The descriptive statistics for both groups (couple dissatisfied/satisfied with their marriage) are shown in Table I and the frequencies of results deviating from norm – in Table II. It is easy to observe that differences occur only in a few measured determinants. Determinants connected to intensity of emotion: complexity of emotional life (Blends); emotions which consciously affect decision-making (W Sum C); and those which make behaviour inflexible (EB Per) are similar in both investigated groups. The control and modulation of emotion is a bit stronger in the group fighting for custody (more FC, less CF and C and, as a result, more frequent heightened $FC > 2 (CF + C)$; also $CF + C > FC + 2$ and $Afr = or > 0.90$ is not so frequent as in the control group). Although the differences are visible, they are not statistically important.

When looking at scores and ratios connected to quality of emotion, a greater number of unpleasant feelings, a tendency to hold them in (C') and a defensive mechanism of denying them (CP) could be visible in the group fighting for custody. Comparison of frequencies deviating from norms in this group shows a great number of subjects who experience unpleasant feelings and irritation (C'), even exceeding conscious ones ($Sum C' > W Sum C$) and who have a sense of loneliness ($T > 2$). In the last two determinants the

TABLE I. DESCRIPTIVE STATISTICS.

Determinants	Exner's norms (n = 700)		Satisfied couples (n = 46)						Dissatisfied couples (n = 80)								
	\bar{x}	\bar{x}	Me	Mo	Min	Max	SD	SK	KU	\bar{x}	Me	Mo	Min	Max	SD	SK	KU
FC	4.09	1.64	1	1	0	5	1.45	0.80	0.01	1.76	1	0	0	11	2.08	2.09	5.60
CF	2.36	1.83	2	1	0	5	1.45	0.59	0.38	1.68	1	1	0	8	1.62	1.29	2.12
C	0.08	0.61	0	0	0	3	0.98	1.47	0.97	0.52	0	0	0	4	0.91	1.30	4.63
Ch	0.01	0.07	0	0	0	1	0.25	3.64	11.77	0.10	0	0	0	2	0.34	3.65	13.98
S	1.47	1.89	2	0/2	0	7	1.82	1.12	1.02	1.68	1	0	0	9	2.12	1.70	2.94
Col-Shd	0.46	0.80	1	0	0	4	0.98	1.3	1.53	0.71	4	0	0	6	1.20	2.10	4.72
W Sum C	4.52	3.88	3.25	2	0	10	2.53	0.51	0.53	3.36	3	1	0	11.5	2.48	0.93	1.12
EB Per	-	2.34	1.7	1	1	10	2.10	2.34	5.26	2.17	1	1	1	13	2.05	3.32	13.81
Afr	0.69	0.50	0.46	0.35	0.14	1.35	0.22	1.46	3.65	0.47	0.4	0.35	0.2	1.05	0.16	0.96	0.98
Sum Shd	3.39	4.07	4	1	0	13	3.30	0.88	0.27	4.70	3	1	0	25	4.00	0.88	1.53
Sum T	1.03	0.98	1	0	0	5	1.32	1.90	3.61	1.03	1	0	0	6	1.36	1.63	2.91
Sum V	0.26	0.52	0	0	0	3	0.78	1.38	1.17	0.59	0	0	0	4	0.94	1.59	1.90
Sum Y	0.57	1.87	2	0	0	9	1.8	1.5	4.02	1.94	1	0	0	12	2.25	1.96	5.11
Sum C'	1.53	0.63	0	0	0	3	0.88	1.43	1.46	1.16	1	0	0	9	1.62	2.60	9.33
Shd Blends	-	1.13	1	0	0	4	1.17	0.88	0.08	1.59	1	0	0	9	1.96	1.80	3.80
Blends	5.16	4.24	4	3/4	0	13	3.32	0.69	0.19	4.33	4	4	0	26	4.13	2.66	10.43
MOR	0.70	1.93	2	1/2	0	7	1.65	1.22	1.58	2.08	2	0	0	11	2.16	1.40	2.66
CP	0.02	0	0	0	0	0	0	0	0	0.11	0	0	0	2	0.42	3.86	14.29
DEPI	-	3.96	4	4	1	7	1.48	0.03	0.43	4.05	4	4	1	7	1.36	0.25	-0.13
R	22.67	21.54	20	19	13	37	6.12	0.87	0.28	21.19	19	14	10	76	10.58	2.68	9.87

TABLE II. PERCENTAGES OF RESULTS DEVIATING FROM NORM (MEDIAN TEST FOR INDEPENDENT SAMPLES, CHI-SQUARE).

Determinant	Exner's norms	Satisfied marriages	Dissatisfied marriages	All marriages	Statistical difference*
Blends < or = 3	–	47.8	46.3	46.8	–
Blends > 8	–	10.0	10.0	11.1	–
EB (extratensive) Per	12.0	32.6	32.5	32.5	–
Sum Shd > Fm + m	15.0	23.9	38.8	33.3	–
Sum Shd > 2 (Fm + m)	–	13.0	20.0	17.5	–
Afr < 0.40	2.0	41.3	45.0	43.7	–
Afr = or > 0.90	–	4.3	1.3	2.4	–
FC > (CF+C) + 2	31.0	6.5	11.3	9.5	–
CF + C > FC + 2	1.0	21.7	17.5	19.0	–
Pure C > 0	7.0	34.8	33.8	34.1	–
Cn > 0	–	6.5	8.8	7.9	–
C' = or > 2	–	13.0	28.8	23.0	–
T > 2	–	8.7	16.3	13.5	0.022
T = 0	11.0	45.7	48.0	47.6	–
V	–	36.9	35.0	35.7	–
Y	–	30.4	27.5	28.6	–
S = 0	34.1	26.1	38.8	34.1	–
S > 2	10.0	26.8	26.3	26.2	–
MOR > 2	3.0	26.1	32.5	30.2	–
DEPI = 5	3.0	19.6	21.3	20.6	–
DEPI = 6	0	10.9	6.3	7.9	–
DEPI = 7	0	4.3	6.3	5.6	–
Sum C' > WSum C	–	0	11.3	7.1	0.016

*A difference was statistically important only when both satisfaction with marriage and gender were taken into consideration.

difference is statistically close to significant.

It is also worth mentioning that there are big differences between the Polish and American (Exner's) population, especially in FC, CF (less in Poland), C (in Poland – more subjects impulsive in expressing their emotion), FC : CF + C (less subjects with higher control and more subjects with reduced control in Poland), Y, V, MOR and DEPI (much greater in Poland). Only the number of C' was greater in the American population, even in comparison to the group of couples dissatisfied with their marriages.

Differences between parents from broken families fighting for custody and parents satisfied with their marriages

A comparison of the mean results of examined groups (see Table III) shows statistically important differences in scores and ratios connected to the quality of emotions mentioned above: C', Sum C' – W Sum C. The statistical tendency towards a difference was found in CP. It suggests that fighting

for custody after the break-up of a marriage correlates with emotional discomfort, avoiding of direct affective expression sometime by substituting a false positive emotion.

TABLE III. DIFFERENCES BETWEEN COUPLES SATISFIED AND DISSATISFIED WITH MARRIAGE (t-STUDENT TEST FOR INDEPENDENT SAMPLES).

Determinant/ratio	Mean of dissatisfied	Mean of satisfied	p	Statistical dependency
Sum C	1.16	0.63	0.04	Significant
Sum C' – W Sum C	2.20	3.25	0.02	Significant
CP	0.11	0.00	0.07	Tendency

Differences between subjects, when taking gender into consideration, concerning satisfaction with marriage

When the whole population (satisfied and dissatisfied couples) was divided into two groups according to gender no statistically significant differences could be noted between men and women. But when the male and female groups were further subdivided according to satisfaction with marriage, creating four groups (satisfied males, dissatisfied males, satisfied females, dissatisfied females – see Table IV), it appeared, that there were differences in 4 determinants – all of them connected to quality of emotions: Sum C', CP, W Sum C – Sum C' and right side of eb (FM + m – Sum Shd). All of them were found between men dissatisfied with their marriages and women who were satisfied. A statistical tendency to difference in eb (Sum Shd) between women satisfied and dissatisfied in their marriages was also found. This means that apart from determinants mentioned earlier, a tendency to passivity based on irritation and negative feelings distinguishes the dissatisfied couples from the satisfied couples.

TABLE IV. DIFFERENCES BETWEEN SUBJECTS WHEN TAKING INTO CONSIDERATION THEIR GENDER AND SATISFACTION WITH MARRIAGE (ANALYSIS OF VARIANCE, LSD TEST).

Determinant	Means				Statistical difference (p) for groups						p globally
	D W ¹	DM ²	SW ³	SM ⁴	1 & 2	1 & 3	1 & 4	2 & 3	2 & 4	3 & 4	
Sum C	1.03	1.30	0.61	0.65	–	–	–	0.062	–	–	–
CP	0.05	0.18	0.00	0.00	–	–	–	0.048	0.048	–	–
W Sum C – Sum C'	2.46	1.94	3.67	2.83	–	–	–	0.006	–	–	0.047
eb (FM + m – SumShd)	0.55	–0.25	2.52	1.13	–	0.051	–	0.006	–	–	0.051

¹DW – dissatisfied women;

²DM – dissatisfied men;

³SW – satisfied women;

⁴SM – satisfied men.

Comparison within couples

As a comparison within pairs shows (see Table V) there is a significant difference between men and women forming satisfied couples, which suggests that the complexity of internal life (Blends) of women is greater than that of men. Another difference (with a tendency to be significant) was found in dissatisfied couples which shows that men are prone to have closer ties to other people (T) than women.

TABLE V. COMPARISON WITHIN PAIRS (t-STUDENT TEST FOR DEPENDENT SAMPLES).

Determinant	All subjects			Dissatisfied marriages			Satisfied marriages		
	\bar{x}_W	\bar{x}_M	p	\bar{x}_W	\bar{x}_M	p	\bar{x}_W	\bar{x}_M	p
T	–	–	–	0.75	1.30	0.075	–	–	–
Blends	–	–	–	–	–	–	5.09	3.39	0.03

\bar{x}_W – mean value for women;

\bar{x}_M – mean value for men.

CONCLUSIONS

The obtained results did not show any statistically important difference between examined groups in determinants connected to intensity of emotion. This suggests that hypothesis A1 has been proved; in other words it is probable that parents fighting for custody have a similar emotional predisposition to a close and deep tie with their children, as satisfied couples have.

The B1 hypothesis has only been proved to a small degree. Determinants such as Y and MOR are not heightened in the group of parents fighting for custody. Only T is heightened in men from this group, which suggests that divorced men are more prone (maybe under the situational effect) to feel lonely and as a result to look for closeness with other people, including their children.

Hypothesis B2 has been proved. The obtained results suggest that dissatisfied couples show more stable negative emotions, which can be not only the effect, but also the source of their adaptive problems, for example in their marriages. Among these negative experiences dominate: emotional discomfort and avoiding of direct affective expression sometime by substituting a false positive emotion. They can also influence their custodian activity but do not disqualify their custodian competencies.

Hypothesis B3 – that unpleasant emotions directed to oneself do not distinguish dissatisfied couples from satisfied ones – has not been proved. This

finding is rather surprising but there are not enough data to interpret the surprise.

Even though hypothesis B2 has been proved, this positive finding cannot prove hypothesis C, because condition A2 was not realised. This suggests that fighting for custody is not only the result of a negative attitude to the ex-spouse (which is sometimes suggested by the behaviour of parents), but is also due to a real tie and a sense of closeness to the child. However, this does not help him/her to avoid serious custodian mistakes.

References:

1. Czerederecka A., Parents fighting for custody after breaking-up of marriages and their difficulties in social adjustment, [in:] Proceedings from the 8th Conference on Psychology and Law, Cracow 1998 [in press].
2. Czerederecka A., Wach E., Difficulties in social adaptation of persons experiencing marital failures, *Z Zagadnień Nauk Sądowych* 1994, z. XXX, s. 64–77.
3. Exner J. E., *The Rorschach. A Comprehensive System*, John Wiley & Sons, New York 1993.
4. Spanier G. B., Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads, *Journal of Marital and Family Therapy* 1976, vol. 38, pp. 15–28.

PREDYSPOZYCJE EMOCJONALNE OSÓB WALCZĄCYCH O POWIERZENIE OPIEKI NAD DZIECKIEM

Alicja CZEREDERECKA

WSTĘP

Przedstawiane badania stanowią część obszerniejszych studiów dotyczących rozbitych małżeństw walczących ze sobą o uregulowanie opieki nad dzieckiem. Przedmiotem rozważań są właściwości psychiczne małżonków, które decydują, że walka o uzyskanie władzy rodzicielskiej (zdobycie pozycji głównego opiekuna) staje się najważniejszym celem – dawni partnerzy przestają brać pod uwagę koszty, jakie w wyniku tej walki płacą dzieci, choć deklarują, że dobro dziecka jest najważniejszym motywem ich zachowania. Dotychczas opracowano czynniki związane z nieprzystosowaniem społecznym byłych małżonków. Pierwsza część uzyskanych wyników była prezentowana w czasie XV Międzynarodowego Kongresu Rorschacha i Metod Projekcyjnych w Bostonie, a następna – w trakcie 8 Europejskiej Konferencji Psychologii i Prawa w Krakowie [2, 3].

METODA, OPIS BADANEJ GRUPY I HIPOTEZY

W badaniu właściwości psychicznych wykorzystano test Rorschacha (Comprehensive System) [3]. Omawiane tu badania koncentrowały się na zmiennych odpowiedzialnych za sferę emocjonalną. Obejmowały one:

- intensywność emocji mierzonych przez: złożoność życia psychicznego (Blends), bogactwo ujawnianych emocji (W Sum C), dominujący styl funkcjonowania (EB Per);
- kontrolę i modulację emocji mierzonych przez: angażowanie się w sytuacje o charakterze emocjonalnym (Afr), modulowanie emocji (FC : CF + C);
- jakość emocji mierzonych przez: poczucie krzywdy i zranienia, pesymistyczne odczucia (MOR), negatywizm (S), samo kontrolowane i mało uświadomiane uczucia (prawa strona eb), w tym skłonność do zamykania się w sobie z powodu przeżywania przykrych uczuć (C'), poczucie osamotnienia (T), przeżywanie lęku i zniechęcenia (Y), poczucie winy i wstydu (V); przewagę emocji ukierunkowanych ku ludziom nad nieprzyjemnymi, samo uświadomianymi odczuciami skierowanymi przeciw nim (Sum C' – W Sum C), przeżywanie depresji (DEPI), przeżywanie sprzecznych uczuć (Col-Shd Blends), nasilenie przykrych uczuć (Shd Blends), zaprzeczanie przykrym, negatywnym uczuciom (CP).

Badana grupa składała się z 40 par (80 osób), których małżeństwa rozpadły się. Rodziny te zostały skierowane do Instytutu Ekspertyz Sądowych przez sąd z pytaniem o ocenę kompetencji wychowawczych opiekunów. Grupę porównawczą stanowiły 23 pary, które miały poczucie satysfakcji z własnego małżeństwa. Pary z grupy kontrolnej były dobrane przez analogię do 23 par z grupy podstawowej pod względem wieku, miejsca zamieszkania oraz wykształcenia. Wszystkie te małżeństwa były co najmniej 5 lat po ślubie i posiadały co najmniej 1 dziecko. Ich satysfakcję z życia

małżeńskiego ustalano na podstawie skali przystosowania w małżeństwie Spaniera (Dyadic Adjustment Scale) [4].

Celem badań była odpowiedź na pytanie, czy walka o władzę rodzicielską po rozpadzie małżeństwa jest wynikiem koncentracji na dziecku i dbałości o nie (bliskiej więzi z nim), czy raczej ekspresji negatywnych emocji pomiędzy byłymi małżonkami. Pośrednią pomoc i przesłankę w odpowiedzi na to pytanie może stanowić analiza zmiennych odpowiadających za sferę emocjonalną.

W związku z tym postawiono następujące hipotezy:

- A. Można oczekiwać, że rodzice walczący o opiekę nad dzieckiem są z tym dzieckiem szczególnie silnie związani.
1. Jeżeli walka o dziecko jest wyrazem silnego związku emocjonalnego z nim, to należy sądzić, że wyniki grupy badawczej będą nie mniej korzystne od wyników grupy kontrolnej pod względem intensywności przeżywanych emocji i zdolności do kontroli emocjonalnej.
 2. Jeżeli wyniki wskazujące na intensywność przeżywanych emocji oraz zdolność do kontroli emocjonalnej będą obniżone, może to sugerować obniżoną zdolność do bliskiej więzi emocjonalnej z dzieckiem i skłonność do przedmiotowego traktowania go, zwłaszcza, jeśli będą temu towarzyszyć podwyższone skłonności negatywistyczne.
- B. Można oczekiwać, że niepowodzenie w małżeństwie wiąże się z przeżywaniem szczególnie silnych, negatywnych emocji.
1. Jeżeli nasilenie negatywnych emocji ma charakter przejściowy, sytuacyjny, to będzie się ujawniać przede wszystkim w postaci różnic jakościowych w odniesieniu do emocji bardziej podatnych na zmiany sytuacyjne, takich jak: podwyższony poziom lęku i zniechęcenia (Y), poczucia osamotnienia (T) oraz poczucia krzywdy i zranienia, pesymistycznej postawy (MOR).
 2. Jeżeli w życiu emocjonalnym walczących rodziców przeważają negatywne emocje o bardziej trwałym charakterze, to jakość przeżywanych przez nich emocji będzie znacząco różna w porównaniu z jakością życia emocjonalnego osób z udanych małżeństw (zwłaszcza wyniki Sum C' – W Sum C oraz S powinny być podwyższone). Można też oczekiwać u tych pierwszych obronnego zniekształcania rzeczywistości poprzez zaprzeczanie przykrym przeżyciom (CP).
 3. Jeżeli przykre emocje są kierowane przede wszystkim na siebie i rzutują na samoocenę, to wśród negatywnych emocji będą się wyróżniać: poczucie winy (V), lęk i zniechęcenie (Y) oraz konflikty wewnętrzne (Col-Shd Blends i Shd Blends), a nawet depresja (DEPI).
- C. Można oczekiwać, że jeżeli walka o dziecko jest przede wszystkim wyrazem negatywnych emocji w stosunku do byłego małżonka, to powinny być jednocześnie spełnione warunki A2 oraz B2.

ANALIZA UZYSKANYCH WYNIKÓW

Statystyka opisowa i wyniki odbiegające od norm

Statystyka opisowa dla obu grup (par zadowolonych/niezadowolonych z małżeństwa) została przedstawiona w tabeli I, a procent wyników odchylonych od normy w tabeli II. Jak widać, różnice występują tylko w obrębie kilku mierzonych zmien-

nych. Zmienne wpływające na intensywność emocji – złożoność życia emocjonalnego (Blends), emocje wpływające na świadome podejmowanie decyzji (W Sum C), a także te, które decydują o usztywnieniu zachowania (EB Per) – kształtują się na podobnym poziomie w obu grupach. Kontrola i modulacja emocji jest nieco większa (!) w grupie osób walczących o powierzenie władzy rodzicielskiej (więcej FC, mniej CF i C, a w rezultacie częściej $FC > 2 (CF + C)$, zaś $CF + C > FC + 2$, a także Afr nie mniejsze niż 0,90, rzadziej niż w grupie kontrolnej). Choć różnice te są zauważalne, nie są znaczące statystycznie.

Jeśli przyjrzyć się wskaźnikom i relacjom dotyczącym jakości życia emocjonalnego, okazuje się, że w grupie osób walczących o powierzenie opieki nad dzieckiem częściej występuje tendencja do ukrywania nieprzyjemnych emocji (C') i obronnego zaprzeczenia im (CP). Porównanie wyników odbiegających od normy w tej grupie wskazuje na większą liczbę osób, które doświadczają negatywnych emocji i irytacji (C'), nawet przewyższających świadomie przeżywane emocje (Sum C' – W Sum C); więcej było też osób doświadczających poczucia osamotnienia ($T > 2$). W przypadku dwu ostatnich zmiennych różnice były bliskie istotnych statystycznie.

Warto zaznaczyć, że stwierdzono duże różnice pomiędzy wynikami populacji amerykańskiej (Exnera) a wynikami grupy polskiej będącej podmiotem niniejszych badań, zwłaszcza w odniesieniu do FC, CF (mniej w Polsce), C (w Polsce więcej osób impulsywnie prezentujących własne emocje), $FC : CF + C$ (mniej osób z wyższą kontrolą i więcej ze zredukowaną kontrolą w Polsce), Y, V, MOR i DEPI (znacznie wyższe w Polsce). Jedynie wartość C' była wyższa w populacji amerykańskiej, nawet w porównaniu z grupą osób przeżywających niepowodzenie w małżeństwie.

Różnice pomiędzy osobami z rozbitych małżeństw walczącymi o opiekę nad dzieckiem a osobami przeżywającymi satysfakcję w małżeństwie

Porównanie średnich wyników w badanych grupach (por. tabela III) wskazuje na statystycznie istotne różnice w zakresie wspomnianych wyżej zmiennych związanych z jakością emocji: C' oraz Sum C' – W Sum C. Tendencja statystycznie różniująca grupy pojawiła się też w odniesieniu do CP. Sugeruje to, że walka o opiekę nad dzieckiem po rozbiću rodziny koreluje z poczuciem dyskomfortu emocjonalnego oraz unikaniem jego otwartej ekspresji, a czasem także zastępowaniem go fałszywym prezentowaniem pozytywnych emocji.

Różnice między podgrupami wyróżnionymi ze względu na płeć oraz satysfakcję w małżeństwie

Kiedy badaną populację (zarówno małżeństwa rozbite, jak i mające poczucie satysfakcji z małżeństwa) podzielono ze względu na płeć, nie stwierdzono istotnych statystycznie różnic pomiędzy mężczyznami a kobietami. Kiedy jednak grupy te zostały jednocześnie podzielone w zależności od płci i od powodzenia w małżeństwie – usatysfakcjonowani mężczyźni, nieusatysfakcjonowani mężczyźni, usatysfakcjonowane kobiety i nieusatysfakcjonowane kobiety (por. tabela IV) – okazało się, że istnieją różnice w obrębie 4 zmiennych. Wszystkie one były związane z jakością emocji: Sum C', CP, Sum C' – W Sum C, oraz prawa strona eb (Sum Shd), a różnicowały grupę mężczyzn niezadowolonych z małżeństwa od kobiet zadowolonych z funkcjonowania ich związków. Zaobserwowano ponadto tendencję statystyczną do różnicy pomiędzy ko-

bietami zadowolonymi i niezadowolonymi z małżeństwa w odniesieniu do eb (FM + m – Sum Shd). Oznacza to, że oprócz stwierdzonych wcześniej różnic, u osób z nieudanych małżeństw występuje też tendencja do pasywnej postawy, której źródłem jest przeżywanie przykrych, irytujących emocji.

Porównanie wewnątrz badanych par

Okazało się, że w parach zadowolonych z małżeństwa kobiety cechuje większa złożoność życia psychicznego (Blends) niż mężczyzn (por. tabela V). Natomiast w nieudanych małżeństwach stwierdzono tylko jedną tendencję do statystycznie znaczącej różnicy. Wskazywała ona, że mężczyźni z tej grupy częściej byli skłonni do przeżywania poczucia osamotnienia i poszukiwania opieki i oparcia u innych.

WNIOSKI

Uzyskane wyniki nie wskazują na występowanie żadnych statystycznie istotnych różnic pomiędzy grupami w odniesieniu do intensywności przeżywanych emocji. Sugeruje to, że hipoteza A1 potwierdziła się. Inaczej mówiąc, jest prawdopodobne, że rodzice walczący o powierzenie im opieki nad dzieckiem mają predyspozycje emocjonalne do bliskich i głębokich więzi ze swoimi dziećmi podobne do rodziców przeżywających satysfakcję w małżeństwie.

Hipoteza B1 potwierdziła się tylko do pewnego stopnia. Takie determinanty, jak przeżywanie uogólnionego lęku i zniechęcenia (Y), a także pesymizm, poczucie krzywdy i zranienia (MOR), nie są podwyższone w grupie rodziców walczących o powierzenie im władzy rodzicielskiej. Jedynie T było podwyższone u mężczyzn z tej grupy, co sugeruje, że rozwiedzeni mężczyźni byli bardziej skłonni (być może pod wpływem sytuacji) do przeżywania poczucia osamotnienia, a w rezultacie poszukiwali bliskich relacji z innymi ludźmi, w tym również z własnymi dziećmi.

Hipoteza B2 potwierdziła się. Uzyskane rezultaty sugerują, że osoby z nieudanych małżeństw prezentują bardziej trwale (niezależne od wpływu sytuacji) negatywne emocje, co może być nie tylko efektem, ale również źródłem ich trudności w przystosowaniu do życia w małżeństwie. Wśród tych negatywnych emocji dominują: poczucie dyskomfortu emocjonalnego, a zarazem unikanie jego otwartej ekspresji, czasem przez fałszywe prezentowanie pozytywnych emocji. Emocje te bez wątpienia mogą wpływać na aktywność w roli opiekuna, ale nie dyskwalifikują rodziców pod względem kompetencji wychowawczych.

Hipoteza B3 zakładająca, że nieprzyjemne emocje skierowane na samego siebie różnicują grupy udanych i nieudanych małżeństw, nie potwierdziła się. Jest to dość zaskakująca obserwacja; niestety dostępny materiał nie pozwala na jego dokładniejszą interpretację.

Chociaż hipoteza B2 potwierdziła się, nie oznacza to jednak potwierdzenia hipotezy C, ponieważ warunek A2 nie został spełniony. Może to oznaczać, że walka o powierzenie władzy rodzicielskiej nad dzieckiem jest nie tylko wynikiem negatywnej postawy wobec byłych małżonków (co sugeruje czasem zachowanie rodziców), ale także jest wyrazem rzeczywistej więzi i poczucia bliskości z dzieckiem. Nie pomaga to jednak uniknąć rodzicom poważnych błędów wychowawczych.